

Таза болса табиғат, аман болар адамзат

Түсінік хат

Табиғатпен таныстыру –балалардың танымын дамытудың басты құралдарының бірі. Балабақшадағы тәрбиенің мақсаты-табиғатты аялап, оны қамқорлыққа алып күту, табиғат жөнінде қарапайым білім бере отырып, тірі және өлі табиғаттағы құбылыстар жөнінде қарапайым ұғымдар қалыптастыру. Мұнда балалардың қоршаған орта жөніндегі ұғым түсініктерін байытатын жалпы және нақты ғылыми мәліметтер азуының маңызы зор. Мектеп жасына дейінгі балалардың тірі және өлі табиғатқа деген сүйіспеншілік қарымқатынасын тәрбиелеу мақсатында табиғатпен таныстыру, яғни табиғатты қорғау-экологиялық тәрбие мен білім беру жұмыстары арқылы жүргізіледі. Табиғат әлемі таңғажайып және керемет. Дегенмен, барлығы бұл сұлулықты, аспан, су, жапырақ, түстерінің алуандығын көре білмейді.. Табиғат балаға күнделікті әсер етеді. Бірақ балалар көп нәрсені байқай бермейді үстірт қабылдайды. Табиғат сұлулығы рухани қайырымдылыққа тәрбиелеуде үлкен рөл атқарады, яғни, балаларды мейірімділікке, адамгершілікке, жақын адамдарға қамқор бола білуге көмектеседі. Балалар үшін табиғат-бұл әртүрлі табиғи құбылыстардың танудың және сөздік қорын байыту көзі. Бұл-балалардың сөйлеу және ойлау қабілетінің дамуына ең қолайлы және пайдалы фактор. Табиғат баланың тұлғалық қалыптасуына зор ықпал етеді. Баланың қандай болып өсуі бізге, ересектерге байланысты.

Пікір

Қазіргі таңда адамзат ауасын жұтып, суын ішіп отырған табиғат Ананы қорғап, аялау барша жұртқа тіршілік қамы, табиғи қажеттілік. Сондықтан да бүлдіршіндерді айналадағы табиғи ортамен үнемі қарым-қатынаста болуға үйрету, олардың ұғымдарын қалыптастыру, табиғатқа деген жанашырлыққа тәрбиелеу қазіргі балабақшадағы тәрбие ісінің өзекті тармақтарының бірі болып табылады. Балабақшадағы тәрбиенің мақсаты-табиғатты аялап, оны қамқорлыққа алып күту, табиғат жөнінде қарапайым білім бере отырып, тірі және өлі табиғаттағы құбылыстар жөнінде қарапайым ұғымдар қалыптастыру. Мектеп жасына дейінгі балаларды табиғат құбылыстарының жұмбақ сырлары әрқашан да қызықтырады. Олар тілі шыға бастаған кезед-ақ үлкендерден әрнәрсені сұрап, білмекке құштар. Әрнәрсені «қар неге жауады?» Жанбыр қайдан пайда болады? Жеміс-жидек неге қыста піспейді? Шыбын –шіркейлер күн суығанда қайда кетеді?-деген сияқты сан алуан сұрақтар қояды. Бала естіген, көрген, сезген нәрсесін танығысы, білгісі келуі заңды ғой. Ендеше балалардың осындай сұрақтарына мән беріп, ойдағыдай түсіндіре аламыз ба? Бүлдіршін бөбектің тіршілік, түйсігі осындай ұсақ-түйектен қалыптаса беретіні бекер ме? Бала зейінін құстар сайраған дауысына, судың сылдырына, жапырақтардың сыбдырына аудара отырып, жыл мезгілдерінің ауысуына байланысты осы құбылыстардың өзгеруін түсіндіру ғана емес, айналасындағы ортада болып жатқан өзгерістерді өздігінше бақылай білуге де үйрету қажет. Мұны бала психологиясын жетік білетін, туған елінің табиғатын сүйетін, жаны нәзік тәрбиеші ғана істей алады.

А.Т.Абибулаеваның балабақшаның жоғарғы топтарына арналған «Табиғатты аялайық» бағдарламасы жоғарыда келтірілген сұрақтарды негізге ала отырып құрылған. Бағдарлама мақсаты табиғат туралы бүлдіршіндердің ой-өрісін кенейтіп, осы түйсіктер арқылы бүлдіршіндерге табиғат сырларын ұғындыру жөніндегі экологиялық тәрбиені көздейді.. балабақшаның вариативтік компонентінде қолдануға негізделген бағдарлама 36 тақырыптан тұрады, балабақша тәрбиешілеріне қолдануға ұсынылады. Бағдарламада алынған тақырыптар балабақшадағы тәрбие бағдарламасына сәйкес, балаларды табиғатпен таныстыру барысында өзара байланысты білімділік және тәрбиелік міндеттерді жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Мақсаты:

Бағдарламаның көздеген мақсаты төменде келтірілген міндеттер арқылы баланың сезіміне оятып, рухани дүниесін байыту, айнала қоршаған дүниені танытып, еңбекке баулу және танымдық қызығушылығын арттыру. Табиғат-адам үшін жайлы мекен , барлық игіліктің бастауы. Адамзаттың басты міндеті табиғи қуат көздерін орнымен пайдалану, табиғат әсемдігін сақтау, қоршаған ортамен үйлесімді өмір сүру, мейірімсіздік нұрын шашу екенін балаларға түсіндіру.

Міндеттері:

Мектепке дейінгі жастағы балаларға адам мен табиғат арасындағы қарым-қатынасты анықтайтын экологиялық тәрбие беруге бағышталған бағдарлама тқмендегідей міндеттерді көздейді:

- балаларды табиғатқа деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу;
- Балалардың мінез-құлқы мен адамгершілік қасиетін, эстетикалық талғамын дамыту;
- Балаларды айналадағы табиғи орта мен үнемі қарым-қатынаста болуға үйрету;
- Балаларды айналамен таныстыра отырып, оларға экологиялық тәрбие беру.

«Табиғатты аялайық»

Вариативтік компонент - 36 сағат (аптасына 1 рет өтеді)

р/с	тақырыбы	мақсаты	құралдар	Сабақ саны
1	«Табиғат дегеніміз не?»	Экология сөзінің мағынасын беру. Адамдардың айналадағы ортаға беретін әсері туралы түсінік беру. Тірі-өлі табиғаттың айырмашылығын түсіндіру. Табиғатымызды аялай білуге тәрбиелеу.	суреттер	1
2	Ауа	Ауаның сапасы, құрамы, айналу түрлері туралы түсінік беру. Тәжірибе арқылы балалардың табиғаттағы өзгерістеріне қызығушылығын ояту.	Тәжірибеге керекті құралдар, түтікше, майшам, стакан	1
3	«Оңтүстік желі»	Ертегі арқылы балалардың таза ауаның пайдалылығы туралы түсініктерін бекіту. Экология сабағына қызығушылығын арттыру. Табиғатқа сүйіспеншілігін тәрбиелеу.	Ертегі бойынша суреттер	1
4	Таза ауаны қалай сақтауға болады?	Талдарды сақтау, отырғызу, отқа пластмаспен резина тастамау, машиналарға арнайы фильтр салу арқылы таза ауа сақтауға болатынын түсіндіру. Өздерінен бастау керектігі туралы түсінік беру және жауапкершілікке тәрбиелеу.	«Жақсы-жаман» дидактикалық ойыны	1

р/с	тақырыбы	мақсаты	құралдар	Сабақ саны
5	Өлі және тірі табиғат	Балаларға өлі және тірі табиғат туралы түсінік беру. Табиғаттағы құбылыстардың өз ара қатынасты, бір бірімен байланыстылығы жөніндегі білімін кеңейту. Табиғат құбылысын қабылдай білуге, сезінуге тәрбиелеу.	Суреттер	1
6	«Күзгі саябаққа саяхат»	Балалардың қызығушылығын арттыру, ой-өрісін кеңейту. Табиғат сұлулығын сезіне білуге, оны аялай білуге тәрбиелеу.	Аптечка, құстарға жем, қоқысқа арналған қап	1
7 - 8	Су және оның қасиеттері	Балаларға судың қасиеті, тіршілік үшін маңызы, табиғаттағы таралуы жөнінде түсінік беру. Балалардың ізденушілік-зерттеушілік әрекеттерін жетілдіру, дүниетанымын кеңейту. Қоршаған ортаға сүйіспеншілігін арттыру, табиғи ортаның біртұтастығын түсіндіре отырып, экологиялық, адамгершілік тәрбие беру.	Глобус, су құйылған ыдыстар, слайдтар	2

9	«Бұлақ» ертегі	«Бұлақ көрсен, көзін аш» мақалын түсіндіру. Ертегі айту арқылы туған жерге деген сүйіспеншілігін тәрбиелеу. Табиғатты ұорғауға баулу.	Ертегі бойынша мазмұнды суреттер	1
10	«Су тіршілік көзі»	Балаларға судың адам өміріндегі сонымен қатар су астында мекендеушілерге маңызы туралы айтып түсіндіру, оны қорғау туралы білімдерін қалыптастыру. Дүниетанымын, ой-өрісін, сабаққа деген қызығушылығын дамыту. Салауатты өмір салтына, табиғатты қорғауға тәрбиелеу.	Аквариум, тәжірибеге керекті құралдар	1
11	«Су асты патшалығы»	Балалардың өзен балықтары туралы білімін бекіту. Логикалық ойлауын, іздену іс-әрекетін дамыту. Өзбетімен проблеманы шешіп, қорытынды жасауға үйретуді жалғастыру. Айналадағы әлемді зерттеуге қызығушылығын арттыру, қоршаған ортаға қамқорлық көрсетуге тәрбиелеу.	Суреттер, тақта, бейне жазылым, тәжірибеге керекті құралдар, банкілер, түбі кесілген баклашкілер мақта, марля, сачок, аквариум	1
12	«Жер ананы жасыл етіп сақтайық»	Табиғаттың тұтастығы туралы ұғымдарын кеңейту. Жер әлеміне танымдық қызығушылығын арттыру. Табиғатқа қиянат жасамауға баулу, аяушылық сезімін тәрбиелеу.	Табиғат бейнеленген суреттер	1

13	«Жауын құрты» ертегі	Жер тасты патшалығы туралы, оның мекендеушілер туралы, олардың адамға, табиғатқа пайдалығы, әсері туралы түсініктерін қалыптастыру. Жанашырлыққа, табиғатты аялауға тәрбиелеу.	суреттер	1
14	«Кішкент ай зерттеушілер»	Тәжірибе арқылы жер астында ауа бар екенін көрсету. Топырақты таптаудың нәтижесінде жер асты тұрғындарының өмір сүру жағдайлары нашарлап жатқанын көрсету. Балаларға демалыс кезінде мінез-құлық ережелерін сақтау қажет екендігін көрсетіп, өз бетімен қорытындыға келуге көмектесу.	Тәжірибеге керекті құралдар: екі	1
15	«Адам және табиғат»	Адам мен табиғат арасындағы үйлесімділік туралы түсініктерін дамыту. Адамның табиғат алдындағы парыздық түсінігін тәрбиелеу.	суреттер	1
16	«Жаксы және жаман істерді тауып көр»	Жаман әдеттен аулақ болуға, көргенін ажыратып, әнгімелей білуге үйрету. Экология сабағынан алған білімдерін тиынақтау және бекіту.	суреттер	1

р/с	тақырыбы	мақсаты	кұралдар	Сабақ саны
17	«Қызыл кітап құпиясы»	Қызыл кітап туралы түсінік беріп, қоршаған ортамен таныстыру, қоршаған ортаны қорғау, оған қамқорлық жасау дағдыларын қалыптастыру. Жануарлар мен өсімдіктердің құруына әкеп соғатын себептерді түсіндіру. Табиғатты аялуға баулу.	суреттер	1
18	«Жерді қалай сақтауға болады?»	Жер және оның таңайғыштығын қалай сақтауға болатыны туралы түсінік беру. Жер астындағы тұрғындарды сақтау керектігін ұғындырып қызығушылығын тәрбиелеу.	Шөлдала және тынжерлер туралы суреттер	1
19	«Қыс келбеті»	Балалардың жыл мезгілдері туралы түсінігін бекіту. Қыс ерекшелігін сезіне білуге тәрбиелеу. Назарын аяз өрнектеріне қарауға аудара отырып, оның қалай пайда болғанын құрамын түсінуге ынталандыру. Әсемдікті қабылдай білу қабілетін тәрбиелеу.	Суреттер, қармен тәжірибелер жасау.	1
20	«Қыстайтын құстар»	Құстар тіршілігі туралы ұғымдарын нақтылау. Балалардың құстарға ұқыпты және қамқорды жүйелі түрде көректендіріп отырудың керектігін түсінуге жетелеу. Құстарға қамқорлық қасиетін тәрбиелеу.	Қыстайтын құстардың суреті Жем салғыш жасау, жем салу.	1

р/с	тақырыбы	мақсаты	кұралдар	Сабақ саны
21	«Жабайы және үй жануарлары»	Жалпы жануарлар туралы білімдерін тиянақтау, тереңдету. Орман - жануарлардың үйі екенін есінен шығармауға және үй жануарлары адамның қамқорлығына зәру екенін ұғындыру.	Үй жануарлар және жабайы аңдардың суреттері	1
22	«Қояндар» ертегі	Жабайы қоян мен үй қояны туралы ертегі арқылы жалпы үй жануарлары мен жабайы аңдардың айырмашылығын түсіндіру. Қоршаған ортаға қамқорлық мәдениетін тәрбиелеу.	Ертегі бойынша сюжетті сурет	1
23	Орман тұрғындарына зиян келтірмеу үшін өзін қалай ұстау керек.	Орманда өзін-өзі ұстау ережелерімен таныстыру. Жануарлардың үйін құрметтеуді тәрбиелеу.	Сюжетті суреттер, орман суреті	1
24	Табиғатты қорғаудағы халық болжамдары	Туған өлкенің табиғатын қорғау, халық болжамдар жөнінен түсінік беру. Халық болжамдарын өз тәжірибелерінде пайдалана білуге, құрметтеуге тәрбиелеу.	Халық болжамдары, суреттер	1

р/с	тақырыбы	мақсаты	құралдар	Сабақ саны
25	«Егер орманнан...жоқ болып кетсе, не болар еді?»	Орман бәрін бекер жиналмағандығын түсіндіру. Өсімдіктер мен жануарлардың өмірі бір-бірімен байланысты екенін үйрету. Экологиялық мәдениетін тәрбиелеу.	суреттер	1
26	«Қараторғай қалай үй таңдады?» ертегі	Ертегі арқылы құстар туралы білімдерін кеңейту. Олардың табиғатқа пайдалығы туралы түсінік беру. Аяушылық сезімін тәрбиелеу.	Ертегі бо»йынша сюжетті суреттер	1
27	«Жердің көк көйлегі»	Өсімдіктердің адамға, жануарларға, жер планетамызға пайдалығы туралы түсінік беру. Ағаштан жасалатын өнімдерді көрсету және өсімдіктер арқылы біздер өттегімен дем аламыз, олардан алынатын өнімнің қажеттілігі туралы ұғым беру. Табиғатты қорғауға тәрбиелеу.	Табиғат бейнеленген суреттер, слайдтар	1
28	«Кішкентай саяхатшылар» ертегі	Өсімдіктер, гүлдер жер бетіне қалай жайылатыны туралы түсінікті бекіту. Ертегілер арқылы экология сабағына қызығушылығын арттыру. Табиғатқа сүйіспеншілігін тәрбиелеу.	Түрлі гүлдің суреті	1

р/с	тақырыбы	мақсаты	құралдар	Сабақ саны
29	«Бау-бақша бізді күтуде»	Өз тәжірибелеріне сүйене отырып көкөніс көшетін отырғызуды үйретуді жалғастыру. Көргендерін түсіндіру қабілеттерін дамыту. Еңбекқорлыққа тәрбиелеу.	Көкөніс көшеттері, күректер, суқұйғыштар	1
30	«Бунақденелілердің таңғажайып әлемі»	Шыбын-шіркейлермен таныстыру. Олардың тіршілігі, пайдалылығы туралы білімін толықтыру. Тіршілік әсемдігін байқау мәдениетін тәрбиелеу.	Суреттер	1
31	«Катя мен қаңқыз» ертегі	Шыбын-шіркейлермен таныстыруды жалғастыру. Олардың тіршілігі, пайдалылығы туралы білімін толықтыру. Тіршілік әсемдігін байқау мәдениетін тәрбиелеу.	Шетен суреті	1
32	«Шетен» ертегі	Орман ағаштарымен таныстыру. Орман тіршілігі туралы түсінік беру. Аяушылық, қамқорлық сезімін тәрбиелеу.	Дәрілік шөптерінің суреті	1

р/с	тақырыбы	мақсаты	құралдар	Сабақ саны
25	«Егер орманнан...жоқ болып кетсе, не болар еді?»	Орман бәрін бекер жиналмағандығын түсіндіру. Өсімдіктер мен жануарлардың өмірі бір-бірімен байланысты екенін үйрету. Экологиялық мәдениетін тәрбиелеу.	суреттер	1
26	«Қараторғай қалай үй таңдады?» ертегі	Ертегі арқылы құстар туралы білімдерін кеңейту. Олардың табиғатқа пайдалығы туралы түсінік беру. Аяшылық сезімін тәрбиелеу.	Ертегі бо»йынша сюжетті суреттер	1
27	«Жердің көк көйлегі»	Өсімдіктердің адамға, жануарларға, жер планетамызға пайдалығы туралы түсінік беру. Ағаштан жасалатын өнімдерді көрсету және өсімдіктер арқылы біздер өттегімен дем аламыз, олардан алынатын өнімнің қажеттілігі туралы ұғым беру. Табиғатты қорғауға тәрбиелеу.	Табиғат бейнеленген суреттер, слайдтар	1
28	«Кішкентай саяхатшылар» ертегі	Өсімдіктер, гүлдер жер бетіне қалай жайылатыны туралы түсінікті бекіту. Ертегілер арқылы экология сабағына қызығушылығын арттыру. Табиғатқа сүйіспеншілігін тәрбиелеу.	Түрлі гүлдің суреті	1

р/с	тақырыбы	мақсаты	құралдар	Сабақ саны
29	«Бау-бақша бізді күтуде»	Өз тәжірибелеріне сүйене отырып көкөніс көшетін отырғызуды үйретуді жалғастыру. Көргендерін түсіндіру қабілеттерін дамыту. Еңбекқорлыққа тәрбиелеу.	Көкөніс көшеттері, күректер, сукұйғыштар	1
30	«Бунақденелілердің таңғажайып әлемі»	Шыбын-шіркейлермен таныстыру. Олардың тіршілігі, пайдалылығы туралы білімін толықтыру. Тіршілік әсемдігін байқау мәдениетін тәрбиелеу.	Суреттер	1
31	«Катя мен қанқыз» ертегі	Шыбын-шіркейлермен таныстыруды жалғастыру. Олардың тіршілігі, пайдалылығы туралы білімін толықтыру. Тіршілік әсемдігін байқау мәдениетін тәрбиелеу.	Шетен суреті	1
32	«Шетен» ертегі	Орман ағаштарымен таныстыру. Орман тіршілігі туралы түсінік беру. Аяшылық, қамқорлық сезімін тәрбиелеу.	Дәрілік шөптерінің суреті	1

р/с	тақырыбы	максаты	құралдар	Сабак саны
33	«Жасыл дәріхана»	Жасыл дәріхана және оның қажеттілігі жөнінде түсінік беру. Емдік қасиеті бар өсімдіктермен таныстыру. Өзге өсімдіктердің зиян келтірмеу жағын ескерту мәдениетін тәрбиелеу. Экологиялық білімін дамыту.	Дәрілік шөптердің суреті	1
34	«Тірі және өлі табиғаттың байланысы туралы»	Бүкіл өсімдіктер мен жануарлар бір-бірімен байланыста екенін, бір-бірісіз тіршілік жасамайтынын түсіндіру. Табиғат байланысын сезіну мәдениетін тәрбиелеу.	Суреттер	1
35	«Дәу мен көгілдір көл»	Ертегі сюжеті арқылы жақсы мен жаман әдетті түсіндіру. Көл мен көл жанындағы тіршілік туралы үйрету. Жаңашырлық сезімін тәрбиелеу.	Ертегі бойынша сюжетті суреттер	1
36	«Омега ғаламшарының сиқыршысы»	Бүкіл өсімдіктер мен жануарлар бір-бірімен байланыста екенін, бір-бірісіз тіршілік жасамайтынын түсіндіру. Табиғат байланысын сезіну мәдениетін тәрбиелеу.	Ертегі бойынша сюжетті суреттер	1

Тренингтер:

«Экологиялық серпигіту»

Мақсаты: Тәрбиешілерді жаңа ойындармен және оларды өткізу ережесімен таныстыру.

1. «Амандасу» жаттығуы

Мақсаты: Эмоционалдық бауырмалдығын дамыту.

Мазмұны: Баяғы замандағы адамдар табиғатты жақсы көргенін, қалай оны құрметтегенін айтты, солай айналадағы күнмен, сумен және т.б. табиғат объектілермен амандасуды ойдан шығаруға ұсыну. Амандасу сөздерін эмоциональды және мәнерлеп түрлі дауыс ырғағымен айтуды ұсыну.

2. «Кім көмектеседі?» жаттығуы

Мақсаты: Жануарлардың қоршаған ортаға бейімделуі туралы білімдерін нақтылау.

Мазмұны: Тәрбиеші жануар суретін «бөгде» ортаға қояды. Жануар жолға шығып, көп кедергіге ұшырайды. Саяхатшыға көмектесу үшін сол ортаға бейім жануарды көмекке шақырады. Бір жануарды екі рет атауға болмайды. Кім көп жануарды көмекке шақырса, сол жеңеді.

Мысалы: Балалар қоянды таңдайды. Текше теңізге құлап түсті, қоянға кім көмектеседі? Кит, дельфин, шаян көмектеседі. Тағы кубикті лақтырамыз. Шөл дала. Тағы кім көмектеседі т.с.с.

3. «Бидай дәні» релаксация

-Балалар, кішкентай бидай дәні болайықшы. Сендер жылы жерде өсіп, жаңбыр жауғанын күтесіздер. Жылы жауын себеледі, сіздер жоғарылай бересіз. Кү нұрына тартыласыз. Сіз ең әдемі өсімдік болып шықтыңыз. Осы сәттегі көңіл-күйіңізді есте сақтаңыздар. Сіз өзіңізді жақсы және еркін сезінесіз. Сіз өз күшіңізге сенімдісіз.

17 г. сдал (а)
шальности)
шском паучно-
чкашн

Экологиялық ойындар:

Мақсаты: Педагогтарға баланың экологиялық мәдениетін қалыптастырудың әдіс-тәсілдерімен таныстыру.

1. Экологиялық ойын: «Алғыс айту»

Мақсаты: табиғат әлемімен біріккенін сезімін тәрбиелеу.

Уақыты: 15 мин.

Алдын ала дайындық: жаттығу жеуге болатын, пайдалы шөп өсетін жерде өткізу керек және өзімен бірге алма, нан алу керек.

Барысы: Жүргізуші пайдалы шөптің бірнеше жапырағын жинап жейді, содан кейін, өсімдікке алғыс айтады және қатысушыларға да солай істейге ұсыныс жасайды.

-Өсімдіктерге біз тағы не үшін алғыс айтамыз? (үй, кітап, ертегі, пешке салатын отын үшін ж. т.б.)

Қатысушыларға алма тістеп, «рахмет саған кн қуатынды алма ағашына, алмаға, маған берген үшін! Саған да алма ағашы рахмет мына жеміс үшін». Дәнін жерге егуге болады. Нан жеп, қалғанын құстарға қалдыруға болады т.с.с.

2. «Егер орманнан....жоқ болып кетсе, не болар еді?»

Тәрбиеші орманнан бүкіл жәндіктерді алып тастауға ұсынады:

-қалған орман мекендеушілермен не болады? Ал еге құстар жоқ болса? Ал егер жеміс-жидектер жоқ болса? Ал егер қояндар кетіп қалса?

Орман бекер емес бәрін жинаған екен. Бүкіл өсімдіктер мен жануарлар бір-бірімен байланыста. Олар бірін-бірінен өмір сүре алмайды.

«Ассоциациялар»

Мақсаты: Тәрбиешілерді балалардың логикалық ойлауын дамытатын ойындармен таныстыру.

1. «Сиқырлы тақтайшалар» жаттығуы

Мақсаты: балалардың сезім тәжірибесін кеңейту және қиялын дамыту.

Құралдар: 5x10 көлемінде 10 карточкілер. Бір жағынан табиғи материалдар қадалған: түрлі өсімдіктердің сабылары, тал жапырақтары, желіммен жапсырылған құм, өсімдіктердің дәндері, ұсақ тастар, шыршаның инелері, құстардың қауырсындары т.б.

Жаттығу өткізуге нұсқаулар: балаларға карточкілер беріледі, оларға түрлі әдісімен оны зерттеуге ұсынылады (иіскеу, сипау, қарау, т.б.) Табиғи материалын анықтау, қай жерде табиғатта кездесуге болатынын айту. Содан кейін бір карточканы таңдап, сипау және өзінің сезімі туралы айту. Осы табиғи материалмен байланысты қандай есте сезімі бар, бұл материал қалай пайдалануға болады. Карточкаға атау қояды.

2. «Қызықты билер» жаттығуы

Мақсаты: Өзін жануарлармен және өсімдіктермен салыстыру. Олардың мүсінін бимен көрсетуге ынталандыру.

Жаттығу өткізуге нұсқаулар: Тренингтің қатысушыларына сүйікті жануар немесе өсімдік қимылмен көрсетуге ұсынылады. Біреу көрсетеді, қалғандары ненің мүсіні екенін шешу керек. Жаттығу жайлап күрделенеді. Қатысушыларға ұлудың биін, құрғап бара жатқан жапырақтың, сынған талдың, содан соң жамбырдың, кемпірқосақтың және басқа құбылыстардың биін көрсетуге ұсынылады. Биге кез келген әуен қосылады.

Бақылауды жүргізуге қойылатын талаптар:

1. Тәжірибе немесе бақылауды дайындағанда кеңістікке назар аудару. Әр бала бақылаған объектісіне жақын болу керек, өзбетімен хабар алу керек (формасын анықтауға, иісін сезуге, температурасын сезуге, ауырлығын анықтауға, дыбысын естуге т.б.)
2. Кезкелген объектілерді қабылдағанда уақыт ұзақ болмау керек (3-10 мин), өйткені психологиялық-интеллектуальді іс-әрекет балалардан жігершілік, ақыл-ойдың тұрақталуын, қабылдау қабілетінің жоғары болуын талап етеді.
3. Балалардың белгілі тізбегі бойынша жүргізіледі: басы, негізгі бөлім, қорытындысы.

Тәжірибе тақырыбы: «Ауа»

Мақсаты: балалардың ауа туралы білімін кеңейту, өзбетімен таразымен жұмыс істеуге үйрету, ұшатын шардың тарихымен таныстыру.

Қолданылатын материалдар: кішкентай тоңазытқыш, апельсиннің бөлігі, иіс су, ванилин, сарымсақ, шарлар, таразы, шөлмек, табак.

Сабак барысы: Тәрбиеші жұмбақ жасырады:

-Ауа бізге не үшін керек? Ауа жұтайық.....және шығарайық. Ауа бізге демалу үшін керек.

-Ауа көруге бола ма?

-Жоқ, ол бізге көрінбейді.

-Ауа сезе аламыз ба? Желдеткішті алайық та бетімізге желдетейікші.

-Ал ауаның иісі бар ма екен?

Балаларға көзін жұмып иістерді тануға ұсыныс жасалынады (апельсин, иіс су, ванилин, сарымсақ, дәрі т.б). не сездіндер?

Заттардың иісін сеземіз ал ауаның иісі жоқ.

Біздің топта көп шарлар бар. Олардың ішінде не бар екен? (ауа) Ал үрелмеген шарда ауа бар ма екен? Қай шардың салмағы бар? Қалай оны тексеруге болады? (таразымен).

Балалар үрленген шарларды таразыға салады.

- Қай шар ауырлау? (үрленген)

-Неге? (ауаның салмағы бар)

-Балалар, сендер шарларды қалай үрлейсіңдер? (ауызбен)

Ал мен сендерге басқаша үрлеп беремін. Тәрбиеші бос шыныға шар кигізеді ба ыссы суы бар табакқа қояды.

-Не болды? Неге шар үлкейді? (ауа ыссылағанда кеңейеді)

-А енді қалай шардағы ауаны шығаруға болады? (балалар шыныдағы алып тастау керек т.б. ұсыныс жасайды).

-Тоңазытқышқа қойып көрейік. Біздің шарымыз тоңазытқышта салқындағанша мен сендерге шарлар туралы, оларды кім бірінші шығарғаның айтып беремін.

-Ең бірінші ұшатын шарды Жозеф және Жан Монгельфье ағайындылар ойлап шығарған. Ол 1783 жылы болған. Шар қағаз бен матадан болды. Ағайындылар оны ыссы ауамен толтырды өйткені ыссы ауа салқын ауадан жеңілдеу. Ең бірінші жолаушылар қой, үйрек пен әтеш. Артынан адамдар да мініп ұшты. Қазіргі кезде шармен ұшу экстремалды спорттық ойын болып саналады.

-Ой, біздің шарымызбен не болды екен? Шар кішкентай болды, неге? Салқындағанда ауа қосылады.

Қорытындылау:

-Ал енді ауа туралы не білдік есімізге түсірейік.

Көмекші сызбанұсқа:

Ауа көрінбейді.

Ауаның салмағы бар.

Ыссылағанда - кеңейеді.

Салқындағанда – қысылады.

Адамдар мен жануарлар ауамен демалады.

Тәжірибелердің түрлері:

«Жапырақтардан ылғалдық булануы», «Суды тазалау», «Заттардың сапасы», «Магнит және оның сапасы», «Тастар және олардың сапасы», «Аквариумдағы балықтарды бақылау», «Су және шекермен тәжірибе жасау», «Суды қалай көтеруге болады?» ж т.б.

Тәжірибе жүргізу этаптары мен түрлері

Естігенімді – ұмытамын

Көргенімді – есте сақтаймын

Істегенімді – түсінемін.

Конфуций

Бала өз көзімен көріп, ұстап қана түсінеді, оның бойында түсінік қалыптасады. Іздену іс-әрекеті қызық болса, әртүрлі болса, жаңа мағлұмат алса оның сөздік қоры дамиды.

Эксперимент процесінде балалар:

- өзекті мәселені көруге және айқындауға үйренеді;
- мақсатын қояды;
- затты және құбылысты зерттеуге;
- нақты белгілерімен байланысын анықтауды;
- гипотеза қояды, күрделі сөйлемдерді құрастыруды;
- өзбетімен жұмысқа материалдарды алуды;
- қортынды жасауды.

Біздер тәжірибені тірі және өлі табиғатпен өткіземіз (өсімдіктермен, жәндіктермен, ауамен, сумен, топырақпен, құммен). Заттардың түрлі қасиеттерімен танысамыз (қаттылығы, жұмсақтығы, жүзгіштігі, сусымалығы, қоймалжындығы, еруі). Қозғалудың қимыл-қозғалыстың негізгі түрлерімен танысамыз (бағыты, жылдамдығы). Балаларды қауіпсіздік ережелерімен таныстырамыз.

Тәжірибені дайындағанда және өткізгенде бірнеше этапқа бөлеміз.

- 1) Өзекті мәселені қоя білу
- 2) Өзекті мәселені шешу жолдарын құрастыру
- 3) Тәжірибе өткізу
- 4) Бакылауларды тіркеп отыру
- 5) Нәтижені талқылау және қорытындылау.

Тәжірибе арқылы балалардың салыстыру қабілеті дамиды, қортынды шығаруды үйренеді, өз пікірлерімен бөлісуді және себеп-салдарын анықтауды үйренеді.

Ата-аналарға арналған сауалнама

Табиғатқа зиян келтірмеуге тырысасыз ба?

Біздің кәзіргі кезінде экология сұрағы өте маңызды. Жер планетамыздың өмірі біздің қолымызда. Қоршаған ортаға қандай қамқорлық көрсетеміз тест арқылы тексеріңіз.

1. Сіз темекі шегесіз бе?

- иә, шегемін;
- жоқ, ол денсаулыққа зиян келтіреді;
- темекі-ол темекі шеккен адамға ғана емес айналадағы адамдарға да зиян келтіреді.

2. Сіз жай лампаны пайдаланасыз ба, әлде энергия үнемдейтін лампаны пайдаланасыз ба?

- жай лампаны;
- энергия үнемдейтін, өйткені ол менің бюджетімді үнемдейді
- энергия үнемдейтінмен әрине.

3. Сіз пластиктен жасалған әлде шыны бүтелкілерді сатып аласыз?

- ол туралы ойлаған жоқпын;
- пластиктен жасалған заттарды сатып алмауға тырысамын.
- иә, шыныдағы суды сатып аламын.

4. Сіз аңдар мен табиғатты қорғауға арналған фондқа қаржы бөлісесіз бе?

- не үшін? Бәрібір менің ақшам аңдар үшін жұмсалымбайды;
- жоқ, олай істемеймін;
- иә, беремін.

5. Үйде газ бен су үнемдейсіз бе?

- жоқ;
- үнемдеуге тырысамын;
- иә, әрине

6. Аңдардың терісінен, бұйымдарды киесіз бе?

- Иә, киемін;
- Иә, бірақ.....
- Жок аңдарды өлтіруге қарсымын

7. Табиғатты қорғайтын акцияға қатысасыз ба?

- Жок, ол бекер деп есептеймін;
- Кейде, уақытым болса;
- Иә, қатысамын

8. Сіз балық, ет жейсіз бе?

- Иә, әрине;
- Иә, бірақ оған баламазатты заттарды киюге тырысамын;
- Жок мен вегетариянецпін

9. Табиғатта демалғаннан кейін артынан қоқыс жинайсыз ба?

- тырысамын, бірақ әр уақытта емес;
- иә, жинаймын;
- жинаймын, басқаларға да үйретемін

10. Климаттағы өзгерістер планетамыздағы экологиялық жағдайға байланысты ма?

- Мүмкін;
- Иә, ол туралы уайымдаймын;
- Әрине, ол туралы мен өте уайымдаймын.

Тесттің кілті:

0-10 – Сізді қоршаған ортаның жағдайы толғандырмайды. Сіз өзіңізге інғайлы жағдайда өмір сүруге үйренгенсіз. Сіздің ойыңызша бір адамның қолыннан ештеме келмейді, бұл бос далбаса. Алайда егер әрбір адам біздің планетамызға қамқор болса, онда экологиямызға көмек болар еді. Әркім өзінен бастау керек. Ұсақ түйек ең басты рөл атқарады.

10-20 – Сізді экологиялық жағдай ойландырады. Көп жағдайда сіз қоршаған орта жағдайына емес, өзіңіздің денсаулығыңыз бен қамын ойлайсыз. Әрине бұны табиғатқа түсіністіктің алғашқы қадамы деуге болады. Экологиялық жағдай біздің қолымызда және біз бір жағдайды өзгертуге күшіміз бар.

20-30 – Сіз біздің планетамыздың берген сыйына үнемділікпен қарайсыз. Сізді қоршаған ортаның проблемасы жай ғана толғандырып қоймайды сонымен қатар экология адамдардан, олардың іс-әрекетіне байланысты екенін толық түсінесіз. Табиғатқа көмектесуге барынша көмек көрсетуге тырысасыз. Егер барлық адамзат сіздің принциптеріңізді ұстаса жер бетінің проблемасы азая береді.

Күтілетін нәтиже:

- Балалар табиғат аясында өзін дұрыс ұстай алады;
- табиғатқа камқорлық, аяушылық сезімі қалыптасады;
- табиғат аясында қауіпсіздік ережелерін сақтайды;
- өз әсерлерімен бөлісе алады;
- өз денсаулығына күтіммен қарау қажеттігін түсінеді.

Мазмұны:

1. «Табиғат дегеніміз не?»
 2. «Ауа»
 3. «Оңтүстік желі» ертегісі
 4. «Таза ауаны қалай сақтауға болады?»
 5. «Өлі және тірі табиғат»
 6. «Күзгі саябаққа саяхат»
 - 7-8 «Су және оның қасиеттері»
 9. «Бұлақ» ертегісі
 10. «Су тіршілік көзі»
 11. «Су асты патшалығы»
 12. «Жер ананы жасыл етіп сақтайық»
 13. «Жауын құрты»
 14. «Кішкентай зерттеушілер»
 15. «Адам және табиғат»
 16. «Жаксы және жаман істерді тауып көр»
 17. «Қызыл кітап құпиясы»
 18. «Жерді қалай сақтауға болады?»
 19. «Қыс келбеті»
 20. «Қыстайтын құстар»
 21. «Жабайы және үй жануарлары»
 22. «Қояндар» ертегісі
 23. «Орман тұрғындарына зиян келтірмеу үшін өзін қалай ұстау керек»
 24. «Табиғат қорғаудағы халық болжамдары»
 25. «Егер орманнан...жөк болып кетсе, не болар еді?»
 26. «Қараторғай қалай үй тандады?» ертегі
 27. «Жердің көк қойлегі»
 28. «Кішкентай саяхатшылар» ертегі
 29. «Бау-бақша бізді күтуде»
 30. «Буақденелілердің таңғажайып әлемі»
 31. «Катя мен қанқыз» ертегі
 32. «Шетен» ертегі
 33. «Жасыл дәріхана»
 34. «Тірі және өлі табиғаттың байланысы туралы»
 35. «Дәу мен көгілдір көл»
 36. «Омега ғаламшарының сиқыршысы»
- экологиялық ертегілер, тренингтер; тәжірибелердің этаптары мен түрлері; Ата-аналарға арналған сауалнама

Қолданылған әдебиеттер:

1. Т.А. Шорыгина «Развивающие сказки для детей»; Книголюб. Москва 2005 г.
2. Балабақшадағы экологиялық тәрбие /Отбасы және балабақша-1996 №11-12/
3. Көбеева Н. «Бала және табиғат» /Үйелмен және балабақша-1996 №5/
4. Құлшанова С. «Табиғатты қорғау» /Отбасы және балабақша-1993 №6
5. Керімбаева Р. Табиғат Бала Тәрбие «Отбасы және балабақша-1997 №1-3»
6. Жұмабекова Ф.И. Көркемдік тәрбиеші ұйымдастыру ерекшеліктері /Бақшадағы көркемдік тәрбие/
7. Алматыкітап. Айналаны қоршаған орта. Экология. Дидактикалық материал. 2005 ж.
8. Бондаренко Т.М. Экологические занятия с детьми 5-6 лет. Воронеж 2007 г.
9. Лосева Н.Г. Байкова Т.В. Правила поведения детей в лесу М. Типография ВАСХНИЛ, 1988 г.
10. Сайт для воспитателей детских садов. ДОШКОЛЕНОК. РУ
11. Алматы. «Просвещение Казахстан» Т.И.Гризик., Қ.А.Аймағамбетова, Г.Ж.Майкотова «Дүние танып білемін» Тәрбиешілерге арналған әдістемелік ұсыныстар 2007 ж.